Péntek,
1943 január 22
48. évfolyam, 17. szám
Szerkesztőség és kiadóhivatal
BUDAPEST,
VI., Nagymező-utca 3
Telefon: 22-50-30

FRISS UJSÁG

Ára 10 fillér

Ma:
Friss Rádióujság

Nappali német légitámadás London ellen
Felszabdalt női hullát találtak a hó alatt

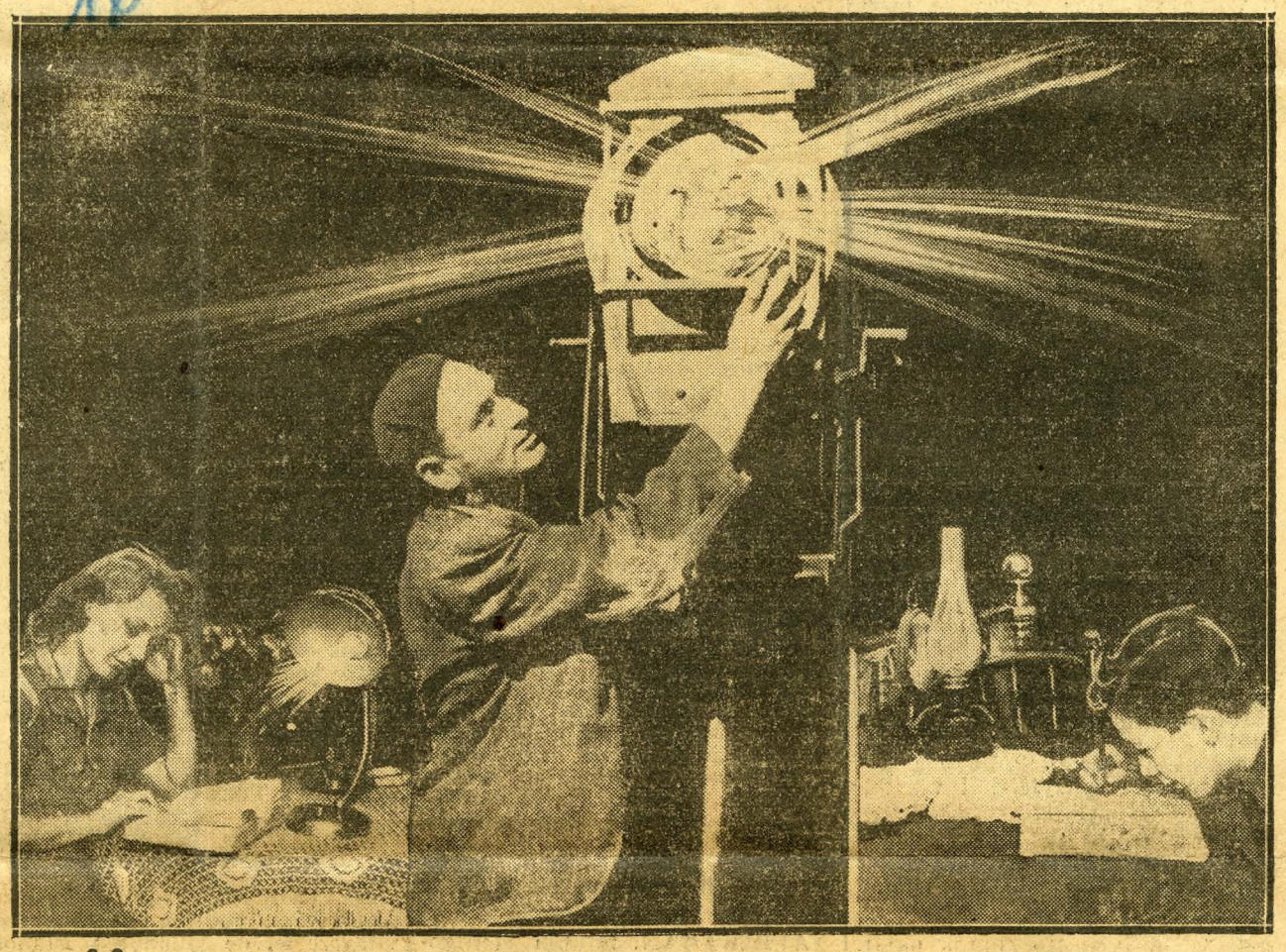

Ötvenéves a budapesti villanyáram

Amikor még látványosság volt a villamos ívlámpa — Egész Európában magyar városban világitott elsőnek elektromoslámpa — A fővárosban megkésve vezették be a villanyvilágitást

Teremtsék meg Nagy-Budapestet villanyszolgáltatás tekintetében is

Ötven évvel ezelőtt kezdődött Budapesten a villanyáram szolgáltatás. 1893 óta szolgáltatnak elektromos áramot a fővárosban, amely ettől az időponttól kezdve használja ezt a csodálatos erőforrást világítási célra, villamosvasutak és gépek hajtására. A békebeli Budapestet a fény városává tette a villamosáram, még emlékezhetünk a régi Budapest Belvárosának és egyéb részeinek tündéri fényben ragyogó kirakataira, a magas vasoszlopokon lebegő villanylámpák ragyogó sugárzására, a szinte nappai világosságra, amely főútvonalaink képét világvárosiasan derüssé tette. Később a város mellékutcáit is villannyal világították és lassankint a nagy gyárüzemek után a kis ipari műhelyek gépeit is elektromos árammal kezdték dolgoztatni. A fejlődésnek gátat vetett a háború és ha a világégés elmúlik, Budapest is vissza fogja kapni égi fényét, ragyogását és derüs képét.

A főváros környéke nem vehette ki részét a fejlődésnek abból az iramból, amelyben Budapest részesedett.

A főváros és a környék között tátongó ür támadt, a villanyvilágítás és a villamosáram felhasználásának ügyében is épp úgy, mint sok más egyéb tekintetben is. A környék városainak és községeinek villanyárammal való ellátása kicsinyes üzleti politikát folytató magánvállalatok kezében maradt, amelyek emberöltőkre szóló monopóliumos szerződésekkel bénítják meg a környék fejlődését. Ha a közellátási Nagy-Budapest után, remélhetőleg belátható időn belül, közigazgatásilag is egy testté forr össze a főváros és a környék,

a villanyszolgáltatás ügyét is egységessé kell tenni,

hogy a környéki kisember se legyen kénytelen petróleumlámpa mellett vakoskodni és a környéki kisiparos munkagépét is olcsó villanyárammal dolgoztathassa.

Morvay Endre dr., Budapest alpolgármestere emlékezik meg a főváros villanyellátásának ötvenesztendős évfordulójáról és megemlíti, hogy Magyarországnak mily sokat köszönhet a világ az elektromosság gyakorlati alkalmazása tekintetében.

A magyar Jedlik Ányos találta fel a dinamót és a magyar Bláthynak, Dérinek és Zipernowszky Károlynak köszönheti az emberiség a transzformátor, az áramátalakitó feltalálását és ezek a találmányok tették lehetővé a villanyáramnak világítási célra és gépek hajtására való felhasználásra.

Villanyvilágításra kezdetben csak ívlámpákat használtak és 1878-tól kezdve a nagyobb ünnepségek közönségét kápráztatták el a villamos ívlámpák ragyogásával, de ezeket a lámpákat csak ideiglenesen szerelték fel azokban a helyiségekben, ahol az ünneplő közönség összegyűlt. Egy évvel később, 1879-ben már a budapestti jégpályán ívlámpák fényében korcsolyáztak az akkori idők hölgyei és urai. Amikor 1881-ben Rudolf trónörökös a feleségével, Stefánia főhercegnővel meglátogatta Budapestet, tiszteletükre egyes utakat elektromos ívlámpákkal világítottak meg. Összesen 36 ívlámpát szereltek fel az utcákon, de azokat is csak ideiglenesen s amikor a trónörököspár elutazott Budapestről, a lámpákat is leszerelték. Egy-két esti kávéházban is bemutatkozott az ívlámpa, hogy a jó haboskávé mellett ezzel is becsábíthassák a közönséget.

1882 januárjában a hírlapirók nyugdíjalapjának gyarapítására nagysikerű bált rendeztek a Vigadóban és az ujságok az elragadtatás hangján irtak arról, hogy milyen ragyogó fényben úsztak a Vigadó termei az ezer gyertyafényű ívlámpák világításában

s megemlítik, hogy a lámpák teljes tizenhat órán keresztül szolgáltatták megszakítás nélkül a nagyszerű világitást. A villanyvilágítás uj korszaka az izzólámpa feltalálásával kezdődött. 1882-ben a

Nemzeti Színház nézőterén kísérletképpen kétszáz izzólámpát szereltek fel s a villanyáramot magában a színházban állították elő gőzgépek segítségével. Egy évvel később a Keleti pályaudvar világítására is saját áramfejlesztőtelepet állítottak fel és

az első magyar város, amely villanyfejlesztő telepet építtetett és amelynek utcáit villannyal világították, Temesvár volt.

Nemcsak Budapestet előzte meg Temesvár, hanem Európa többi székvárosait is. Budapesten késett a villanyvilágítás bevezetése, mert megkötötte a város kezét a Triesti Általános Légszesz Társulattal érvényben lévő szerződés, amely nem engedte meg, hogy más vállalat is világítással foglalkozhasson Budapesten.

Emiatt csak 1892-ben írhatott ki versenytárgyalást a főváros áramfejlesztőtelepek felállítására.

Budapest hosszadalmas tárgyalások után két vállalatnak adott ki engedélyt áramfejlesztésre és áramszolgáltatásra. Az egyik a Budapesti Általános Villamossági Részvénytársaság volt, amely a Tutaj utca és az akkori Berzenczey utca sarkán épített áramfejlesztőtelepet, de csak egyenáram szolgáltatására kapott jogot. A másik vállalat a Magyar Villamossági Részvénytársaság volt és ez a Váci út és Tisza utca sarkán építette fel áramfejlesztőtelepét, ez a vállalat azonban kizárólag csak váltóáramot szolgáltathatott. Ez a két vállalat 1893-ban, tehát ötven évvel ezelőtt kezdte meg Budapesten az áramszolgáltatást és a városnak villannyal való ellátását. 1910-ben a főváros meg akarta váltani a két vállalatot, de olyan magas árakat követeltek, hogy a tárgyalások eredménytelenül végződtek.

Erre Budapest Kelenföldön felépítette saját nagyszabású villanyáramfejlesztő telepét,

majd felépült a bánhidai villamos erőmű, most pedig épül a hatalmas mátrai erőmű, amelyek mind Budapestnek villanyárammal való ellátására szolgálnak. Az idők folyamán azután megváltotta a főváros a két magánvállalatot is és beolvasztotta őket a főváros elektromos műveibe, úgyhogy az áramszolgáltatás megszünt mint magánüzlet és kizárólag mint városi üzem látja el a lakosságot árammal. Az elkövetkező ötven évnek meg kell hoznia a villany általános használatát s az áramdíjakat Budapesten is és a környéken is olyan olcsóvá kell tenni, hogy a kisember is villannyal világíthasson és villanyerővel dolgoztathassa műhelyének gépeit.

— **Kényszermunkára viszik** Törökországban a vagyonadót nemfizetőket. Letartóztatásukról egy külön bizottság gondoskodik. Az első csoportot már el is vitték Anatóliába.

— **Francia-Indokinában** a franciák védelmi vonalat építenek a Maginot-vonal mintájára. Főleg a Kina felől jövő támadások ellen akarják így a gyarmatot megvédeni.

Orvosság

Lükc: Ma izzasztót kaptam az orvostól.
Balog: Valami port?
Lükc: Nem, de elküldte a számláját.

Sztalingrád hős védői felé fordul a figyelem

Tovább folynak a bolsevikiek súlyos támadásai — Montgomery új támadást készít elő — Tuniszban a németek betörtek az angol vonalakba — Súlyos nappali és éjjeli légitámadások London ellen — Német-japán és olasz-japán gazdasági szerződést kötöttek

Göbbels cikke az élet-halál harcról

A KELETI FRONTON tovább folyik a mozgóháború. Nagy áldozatokkal és hősi önfeláldozással tartanak ki a német „szigetek" és sündisznóállások és a figyelem főleg ezekre a hősi küzdelmekre terelődik. Egy német támaszpont katonái a bolsevistáknak 46 támadását verték vissza egyetlen nap alatt. A *Tyroller* alezredes parancsnoksága alatt álló támaszpont-csoport kapott parancsának megfelelően napokkal ezelőtt megkísérelte, hogy átvágja magát a német vonalakig. Túlerőben lévő ellenségre bukkant és ismét vissza kellett vonulni. Az a veszély fenyegette ezt a csoportot, hogy helyzete lőszer és ellátás hiánya folytán lassanként válságossá válik. Ezért a légi fegyvernem szállító kötelékei avatkoztak be és három egymást követő éjszakán csaknem az egész vitéz csoportot sikerült repülőgépeken elszállítani. Súlyos szovjet támadások voltak a Kaukázusban a *Dontól délre, a középső Donnál, Velikije Luki* térségében, az *Ilmen-tónál* és a *Ladoga-tónál*. Minden szovjet előretörést visszavetettek és nagy vérveszteségeket okoztak a bolsevikieknek.

SZTALINGRÁD védői felé különös figyelem fordul. Berlinben hangsúlyozzák, hogy maga a város nem játszik különösebb szerepet. A szovjet itt óriási ember- és hadianyagot vet bele a küzdelembe és az időjárás is nagy megpróbáltatásokat jelent a német védőknek. A német sajtó kiemeli ezeket a tényeket s lehetséges, hogy ezzel a sztalingrádi térségben esetleges bekövetkező változásokra kívánja előkészíteni a közvéleményt.

AFRIKÁBAN, miután Montgomerynek újabb átkarolási kísérlete meghiusult, az angolok újra megkísérelték, hogy átgázoljanak a tripoliszi német állásokon. Főleg a déli szárny ellen irányult a támadás, de Rommel nehéz tüzérsége megakadályozta az előrenyomulást. Egy második támadás ugyancsak meghiusult, amiben nagy része volt a tengelyhaderő teljes harcbavetésének. Minden jel arra mutat, hogy *Montgomery* új támadást készít elő, amelynek súlypontja az arcvonal közepére esik. *Rommel* főhadiszállásán megtették a kellő intézkedéseket. A tuniszi harcokban a tengelycsapatok néhány harcászati szempontból nagyjelentőségű harcászati magaslatot foglaltak el. Maguk az angolok beismerik, hogy német csapatok 11 kilométer mélységben betörtek az angolszász állásokba.

GÖBBELS német birodalmi propaganda miniszter feltűnést keltő cikket írt a háború optikája címmel. Arra céloz a cikkben, hogy előbb-utóbb közvetlen állami intézkedések várhatók a polgári élet még fokozottabb átállítása terén. Ezzel kapcsolatban a közvetítő kereskedelem és a vendéglátóipar egyrészénél mutatkozó jelenségek ellen fordul és éles szavakkal kel ki a bárok és hasonló szórakozóhelyek ellen is. A cikkben azután azt mondja, hogy lehetne a németek helyzete sokkal rosszabb is és mégis ki kell tartaniok, mert csak az a választás áll rendelkezésükre, hogy harcolnak vagy elveszítik szabadságukat és életüket. A semleges és az ellenséges külföld is felismeri majd, hogy el vannak szánva a háború győzelmes befejezésére, bármibe kerül is. A totális háború a legrövidebb.

A LÉGIHÁBORU egyre fokozódik nyugaton. *London* ellen is mételt támadásokat vittek keresztül a németek úgy éjjel, mint nappal is. Szerdán délben súlyos nappali villámtámadás történt az angol főváros központja ellen. Légiharcokra is sor került, amelyekben a német vadászgépek maradtak győzelmesek. A támadás meglepetésszerű voltára jellemző, hogy a polgári lakosságot csak akkor riasztották, amikor már leestek az első bombák. Ennek a támadásnak 94 halottja és sebesültje volt. Megállapítják, hogy 1940 óta nem voltak olyan heves és hosszan tartó légiharcok London környékén, mint ezúttal. A Berlin ellen legutóbbi támadás az angoloknak 25 bombázójukba került.

A SPANYOL LEGFELSŐBB HADÜGY TANÁCS szerdán ujabb ülést tartott. A hadügyminiszter azután Franco államfőhöz ment, aki kihallgatáson fogadta.

SVÉDORSZÁG katonai intézkedései élénk visszhangot keltettek világszerte, de különösen Finnországban. Stockholmban egyébként hivatalos nyilatkozatot adtak ki, amely szerint az angol lapok a svédországi német átmenő forgalomról közölt adatai túlzottak. Az átmenő forgalomra egyetlen vasútvonalat használtak és az áruforgalom kizárólag a nemzetközi jog által előírt keretben bonyolódott le.

CHILE külügyminisztere, Fernandez, közölte az országgal baráti viszonyban álló államok diplomáciai képviselőivel, hogy a chilei kormány megszakította a tengelyhatalmakkal való diplomáciai kapcsolatokat. Német részről megállapítják, hogy ez a lépés amelyre a tengelyhatalmak egyáltalában nem adtak okot, főleg az Egyesült Államok befolyásának következménye.

NÉMET-JAPÁN ÉS OLASZ JAPÁN gazdasági szerződést kötöttek Berlinben, illetve Rómában. A szerződések szerint a három ország kölcsönös gazdasági és pénzügyi együttműködését még szorosabbá fogják tenni.

Szovjet tömegtámadások visszaverése

A német véderő főparancsnoksága közli: A keleti arcvonal déli részén a szovjet csapatok folytatták heves támadásaikat. Mindenütt súlyos veszteségeket okozva visszavertük őket. A szovjet csapatok január 19-én és 20-án 52 páncélgépkocsit vesztettek. Ezek közül egy páncélos hadosztály eredményes ellentámadása alkalmával egymagában 24-et pusztított el. A német légierők nagy kötelékei és szövetséges harci repülők folytatólagos bevetésekben szovjet csapatgyülekezéseket ugrasztottak szét és leküzdötték az ellenséget, utánpótlását támadták. *Sztalingrád* területén a német csapatok az ellenség állandó igyekezetét, hogy a védelmi arcvonalba behatoljon, a legkeményebb ellenállással visszautasították és **a tömegtámadásokat elkeseredett harcokban visszaverték.**

A középső arcvonalszakaszon és a Ilmen-tótól délkeletre helyi harcokban rohamcsapataink sikeresen harcoltak. A Ladoga-tótól délre kemény harcokban 27 ellenséges páncélgépkocsit megsemmisítettünk. Ezek közül egy gyalogos hadosztály egymagában 18-at pusztított el. A január 11-től 20-ig terjedő időben a hadsereg kötelékeiben 804 szovjet páncélost pusztítottak el, zsákmányoltak vagy tették harcképtelenné.

A német-olasz páncélos hadsereg szerdán a nyolcadik brit hadsereg összes, tömeges gyalogos és páncéloserővel indított támadását véres veszteségeket okozva, visszaverte. Német zuhanóbombázó repülőgépek megsemmisítő hatás